TURKISTON MUXTORIYATI- MILLIY DEMOKRATIV DAVLAT SIFATIDA

Sulaymonova Farangizbegim
Toshkent Kimyo Xalqaro Universiteti Namangan filiali
„Tarix'' yo'lanishi uchinchi bosqich talabasi
Ilmiy rahbar: Shamsiddinov Bahodir
Mirzaaxmad o'g'li Toshkent Kimyo Xalqaro Universiteti Namangan filiali katta o'qituvchisi

sulaymonovafarangizbegim@gmail.com

+998938029603

ANNOTATSIYA

Ushbu maqolada 1917–1918-yillarda mavjud bo'lgan Turkiston Muxtoriyati milliy-demokratik davlat sifatida tarixiy, siyosiy va huquqiy jihatdan tahlil qilinadi. Tadqiqotda Turkiston Muxtoriyatining vujudga kelish shart-sharoitlari, uning boshqaruv tizimi, asosiy siyosiy g'oyalari hamda milliy davlatchilikni shakllantirishdagi o'rni yoritilgan. Shuningdek, muxtoriyat rahbarlarining demokratik qadriyatlarga asoslangan siyosati, xalq vakilligi, millatlararo tenglik va konstitutsiyaviy boshqaruv tamoyillariga munosabati tahlil etiladi. Maqolada Turkiston Muxtoriyatining qisqa muddat faoliyat ko'rsatishiga sabab bo'lgan ichki va tashqi omillar ham ilmiy asosda baholanadi. Tadqiqot natijalari Turkiston Muxtoriyatining Markaziy Osiyoda milliy-demokratik davlatchilik g'oyalarining shakllanishida muhim tarixiy tajriba bo'lganini ko'rsatadi

Kalit so'zlar: Turkiston Muxtoriyati, milliy-demokratik davlat, davlatchilik, 1917-yil, siyosiy tarix, demokratik qadriyatlar

АННОТАЦИЯ

В данной статье анализируется Туркестанская автономия, существовавшая в 1917–1918 годах, как национально-демократическое государство с историко-политической и правовой точек зрения. Исследование охватывает условия возникновения Туркестанской автономии, её систему управления, основные политические идеи и роль в формировании национальной государственности. Также анализируется политика лидеров автономии, основанная на демократических ценностях, позиция народных представителей, межэтническое равенство и принципы конституционного управления. В статье также на научной основе оцениваются внутренние и внешние факторы, обусловившие кратковременное существование Туркестанской автономии. Результаты исследования показывают, что Туркестанская автономия стала важным историческим опытом в формировании идей национально-демократической государственности в Центральной Азии.

Ключевые слова: Туркестанская автономия, национально-демократическое государство, государственность, 1917 год, политическая история, демократические ценности

ABSTRACT

This article analyzes the Turkestan Autonomous Republic, which existed in 1917–1918, as a national democratic state from a historical, political, and legal perspective. The study covers the conditions under which the Turkestan Autonomous Republic emerged, its system of governance, its main political ideas, and its role in the formation of national statehood. It also examines the policies of the autonomy's leaders, based on democratic values, the position of its representatives, interethnic equality, and the principles of constitutional

governance. The article also provides a scholarly assessment of the internal and external factors that determined the short-lived existence of the Turkestan Autonomous Republic. The results of the study demonstrate that the Turkestan Autonomous Republic served as an important historical experience in the formation of ideas about national democratic statehood in Central Asia.

Keywords: Turkestan Autonomous Republic, national democratic state, statehood, 1917, political history, democratic values

KIRISH. XX asr boshlarida Turkiston o‘lkasida yuz bergan siyosiy jarayonlar milliy davlatchilik g‘oyalarining shakllanishi va rivojlanishida muhim ahamiyat kasb etdi. 1917-yilgi Rossiya inqiloblari natijasida vujudga kelgan siyosiy bo‘shliq sharoitida Turkiston ziyolilari va milliy yetakchilari o‘lkaning siyosiy mustaqilligi hamda demokratik boshqaruv asosida davlat barpo etish masalasini kun tartibiga qo‘ydilar. Ana shunday murakkab tarixiy sharoitda Turkiston Muxtoriyati milliy-demokratik davlat sifatida tashkil topdi.

Turkiston Muxtoriyati qisqa muddat faoliyat yuritgan bo‘lsa-da, u o‘z davri uchun ilg‘or bo‘lgan siyosiy qarashlar, demokratik qadriyatlar va huquqiy tamoyillarga asoslangan davlat modeli sifatida tarixda muhim iz qoldirdi. Muxtoriyat rahbarlari xalq hokimiyati, millatlar tengligi, parlament boshqaruvi hamda qonun ustuvorligi g‘oyalarini ilgari surib, Turkiston o‘lkasida zamonaviy milliy davlatchilik asoslarini yaratishga intildilar.

Mazkur ishda Turkiston Muxtoriyatining milliy-demokratik davlat sifatidagi mazmun-mohiyati, uning tashkil topish sabablari, siyosiy tuzilmasi va tarixiy ahamiyati ilmiy jihatdan tahlil qilinadi. Tadqiqotning maqsadi Turkiston Muxtoriyati tajribasini o‘rganish orqali Markaziy Osiyoda milliy-demokratik davlatchilik g‘oyalarining shakllanish jarayonini yoritib berishdan iborat

Mazkur ishda Turkiston Muxtoriyatining tashkil topish sabablari, siyosiy-

huquqiy asoslari, davlat boshqaruvi tizimi hamda uning milliy-demokratik davlat sifatidagi tarixiy ahamiyati ilmiy manbalar asosida tahlil qilinadi. Tadqiqot Turkiston Muxtoriyati tajribasini o‘rganish orqali bugungi O‘zbekiston va Markaziy Osiyo davlatchiligi tarixini chuqurroq anglashga xizmat qiladi.

Turkiston Muxtoriyatining tashkil topish shart-sharoitlari va tarixiy asoslari. XIX asrning ikkinchi yarmi va XX asr boshlarida Turkiston o‘lkasi Rossiya imperiyasining mustamlakachilik siyosati ta’sirida siyosiy, iqtisodiy va ijtimoiy jihatdan to‘liq qaram hududga aylantirildi. General-gubernatorlik boshqaruvi orqali yuritilgan markazlashgan siyosat mahalliy aholining davlat boshqaruvidagi ishtirokini keskin cheklab, siyosiy huquqlarini inkor etdi. O‘lkaning tabiiy boyliklari va qishloq xo‘jaligi mahsulotlari, ayniqsa paxta xomashyosi imperiya manfaatlariga bo‘ysundirildi. Bu holat mahalliy aholining ijtimoiy-iqtisodiy ahvolini og‘irlashtirib, keng norozilik kayfiyatini vujudga keltirdi.

Mustamlakachilik siyosati natijasida Turkiston jamiyatida ijtimoiy tabaqalanish kuchaydi, savodsizlik darajasi yuqori bo‘lib qoldi, milliy madaniyat va an’analar kamsitildi. Shu bilan birga, ruslashtirish siyosati olib borilib, mahalliy tillar va diniy qadriyatlarga nisbatan cheklovlar joriy etildi. Ana shunday murakkab sharoitda Turkiston xalqlari orasida milliy o‘zlikni anglash, tarixiy xotirani tiklash va siyosiy erkinlikka intilish jarayoni kuchaya bordi. Bu jarayonlar milliy-demokratik g‘oyalarning shakllanishi uchun muhim zamin yaratdi.

XX asr boshlarida Turkistonda vujudga kelgan jadidchilik harakati milliy uyg‘onishning asosiy mafkuraviy kuchiga aylandi. Jadidlar ta’lim-tarbiya, matbuot va madaniyat orqali jamiyatni isloh qilish, xalqni jaholatdan chiqarish va siyosiy faollikka undashni o‘z oldilariga maqsad qilib qo‘ydilar. Ular zamonaviy fan-texnika yutuqlarini o‘zlashtirish, konstitutsiyaviy boshqaruv, qonun ustuvorligi, parlament tizimi va fuqarolik erkinliklarini Turkiston jamiyati taraqqiyotining

zarur sharti deb bildilar. Jadidchilik harakati asta-sekin ma’rifiy harakatdan siyosiy harakat darajasiga ko‘tarildi.

1917-yil fevral oyida Rossiyada monarxiya tuzumining ag‘darilishi Turkiston tarixida yangi bosqichni boshlab berdi. Fevral inqilobidan so‘ng siyosiy erkinliklar e’lon qilinishi natijasida Turkistonda milliy tashkilotlar, siyosiy partiyalar va jamoat birlashmalari faoliyati jonlandi. Turkiston musulmonlari kengashlari, milliy qurultoylar chaqirilib, o‘lkaning siyosiy kelajagi muhokama qilina boshlandi. Milliy yetakchilar Turkistonga muxtoriyat maqomi berish masalasini ochiq kun tartibiga olib chiqib, o‘zini o‘zi boshqarish huquqini talab qildilar.

Biroq Muvaqqat hukumat Turkiston masalasida aniq va izchil siyosat yuritmadi. Mahalliy aholining siyosiy talablariga e’tiborsizlik bilan qaralishi milliy kuchlar noroziligini yanada kuchaytirdi. Shu bilan birga, 1917-yil oktabr oyida bolsheviklarning hokimiyatni egallashi Turkistonda siyosiy vaziyatni yanada murakkablashtirdi. Bolsheviklar tomonidan o‘rnatilgan sovet hokimiyati zo‘ravonlik, sinfiy qarama-qarshilik va markazlashgan boshqaruvga asoslangan bo‘lib, mahalliy aholi manfaatlariga zid edi.

Ana shunday tarixiy vaziyatda 1917-yil noyabr oyida Qo‘qon shahrida bo‘lib o‘tgan IV Butunturkiston musulmonlari qurultoyi Turkiston tarixida muhim siyosiy voqea bo‘ldi. Qurultoy qarori bilan Turkiston Muxtoriyati e’lon qilinib, u Rossiya Federativ Respublikasi tarkibida hududiy-milliy muxtoriyat sifatida ko‘zda tutildi. Muxtoriyatni tashkil etishdan ko‘zlangan asosiy maqsad Turkiston xalqlarining siyosiy, iqtisodiy va madaniy manfaatlarini himoya qilish, demokratik boshqaruv asosida davlat tuzilmalarini shakllantirish edi.

Turkiston Muxtoriyati e’lon qilinishi milliy o‘zlikni anglash jarayonining eng yuqori cho‘qqisi bo‘lib, u Turkiston xalqlarining o‘z taqdirini o‘zi belgilashga bo‘lgan intilishining amaliy ifodasiga aylandi. Ushbu muxtoriyat milliy-

demokratik davlatchilik g‘oyalarini hayotga tatbiq etish yo‘lidagi ilk siyosiy tajriba bo‘lib, Markaziy Osiyo tarixida alohida o‘rin egallaydi. Uning tashkil topishi keyingi davrlarda mustaqillik va davlat suvereniteti uchun olib borilgan kurashlarga mustahkam mafkuraviy asos yaratdi[1].

Turkiston Muxtoriyatining vujudga kelishida faqat ichki ijtimoiy-siyosiy omillar emas, balki tashqi siyosiy jarayonlar ham muhim rol o‘ynadi. XX asr boshlarida Yevropa va Osiyoda keng tarqalgan milliy o‘zlikni anglash va xalqlarning o‘z taqdirini o‘zi belgilash g‘oyalari Turkiston ziyolilariga ham kuchli ta’sir ko‘rsatdi. Birinchi jahon urushi natijasida yirik imperiyalarning inqirozga yuz tutishi milliy davlatlar tashkil topishi uchun qulay sharoit yaratdi. Ushbu global jarayonlar Turkiston ziyolilarining siyosiy dunyoqarashini kengaytirib, ularni milliy-demokratik davlat barpo etish g‘oyasiga yanada qat’iyroq undadi.

Shuningdek, Turkiston o‘lkasida 1916-yilgi milliy-ozodlik qo‘zg‘oloni muxtoriyat g‘oyalarining shakllanishida muhim tarixiy tajriba bo‘ldi. Mazkur qo‘zg‘olon Rossiya imperiyasining mustamlakachilik siyosatiga qarshi ommaviy norozilik harakati sifatida yuzaga chiqib, xalq ongida siyosiy qarshilik va ozodlik g‘oyalarini mustahkamladi. Garchi qo‘zg‘olon shafqatsizlarcha bostirilgan bo‘lsa-da, u Turkiston xalqlarining mustamlakachilik tuzumiga qarshi chiqishga tayyor ekanini yaqqol namoyon etdi. Bu holat keyinchalik muxtoriyat g‘oyasining keng jamoatchilik tomonidan qo‘llab-quvvatlanishiga zamin yaratdi[2].

Turkiston Muxtoriyati 1917-yil 27-noyabrda Qo‘qon shahrida IV Favqulodda musulmonlar qurultoyida e’lon qilingan milliy-demokratik davlat tuzilmasi edi. Bu voqea Rossiyada Fevral va Oktyabr inqiloblaridan keyin yuzaga kelgan siyosiy bo‘shliq va notinchlik sharoitida sodir bo‘ldi. Turkiston o‘lkasida hokimiyat asosan Toshkentdagi bolsheviklar qo‘lida bo‘lib, mahalliy musulmon aholi davlat boshqaruvida deyarli ishtirok eta olmayotgan edi. Shuning uchun ham

milliy ziyolilar va jadidlar Turkistonning o‘zini o‘zi boshqarish huquqini ta’minlash maqsadida muxtoriyat tuzish tashabbusini ilgari surdilar.

Muxtoriyat parlament respublikasi shaklida tashkil etildi. Uning oliy hokimiyat organi sifatida Muvaqqat Kengash (Milliy Majlis) tuzildi. Ushbu kengash tarkibiga turli millat vakillari, jumladan o‘zbek, qozoq, qirg‘iz, turkman, tojik hamda rus aholisi vakillarini kiritish rejalashtirilgan edi. Bu esa davlat boshqaruvida tenglik va vakillik tamoyiliga amal qilishga urinish bo‘lganini ko‘rsatadi. Ijroiya hokimiyat Vazirlar Mahkamasi tomonidan amalga oshirilgan. Dastlab hukumatga Muhammadjon Tinishboyev raislik qilgan, keyinchalik esa Mustafa Cho‘qay hukumat rahbari sifatida faoliyat olib borgan. Hukumat tarkibida ichki ishlar, moliya, maorif, harbiy ishlar kabi sohalar uchun mas’ul vazirliklar tashkil etilgan.

Turkiston Muxtoriyatining siyosiy dasturida demokratik qadriyatlar alohida o‘rin egallagan. Unda fuqarolarning teng huquqliligi, vijdon erkinligi, so‘z va matbuot erkinligi, uyushmalar tuzish va saylovlarda ishtirok etish huquqi e’tirof etilgan. Rejalashtirilgan saylovlar umumiy, teng va yashirin ovoz berish asosida o‘tkazilishi ko‘zda tutilgan edi. Bu o‘sha davr sharoitida nihoyatda ilg‘or siyosiy qarashlar hisoblangan[3]. Muxtoriyat shariat qonunlari bilan bir qatorda zamonaviy huquqiy normalarni uyg‘unlashtirishga harakat qilgan.Muxtoriyatning milliy-demokratik mohiyati uning asosiy g‘oyasida — Turkiston xalqlarining o‘z taqdirini o‘zi belgilashi tamoyilida namoyon bo‘lgan. Asosiy maqsad Rossiya tarkibida hududiy muxtoriyat olish, ya’ni federativ asosda o‘zini o‘zi boshqarish edi.

Bu to‘liq mustaqillik emas, balki demokratik federatsiya doirasidagi keng vakolatli muxtoriyatni anglatgan. Muxtoriyat rahbarlari mahalliy aholi manfaatlarini himoya qilish, yer-suv masalasini adolatli hal etish, milliy maktablar ochish, ona tilida ta’limni rivojlantirish, sud va ma’muriy tizimni isloh qilish kabi

vazifalarni ilgari surganlar. Bu harakat jadidchilik g‘oyalari bilan chambarchas bog‘liq edi. Jadid ziyolilari Turkiston jamiyatini isloh qilish, zamonaviy ta’lim va boshqaruv tizimini joriy etish, xalqni siyosiy ongli qilish tarafdori edilar. Shu sababli muxtoriyat nafaqat siyosiy, balki ma’rifiy va ijtimoiy islohotlar dasturini ham o‘z ichiga olgan.Biroq muxtoriyat uzoq yashamadi. 1918-yil fevral oyida Toshkentdagi bolshevik hokimiyati muxtoriyatni noqonuniy deb e’lon qildi va harbiy kuch bilan bostirishga qaror qildi.

Qo‘qon shahriga qilingan hujum natijasida shahar katta talafot ko‘rdi, minglab tinch aholi halok bo‘ldi. Shu tariqa Turkiston Muxtoriyati tugatildi. Shunga qaramay, Turkiston Muxtoriyati O‘rta Osiyo tarixida birinchi zamonaviy milliy-demokratik davlatchilik tajribasi sifatida muhim o‘rin tutadi. U keyinchalik mustaqillik g‘oyalari shakllanishiga, milliy siyosiy tafakkur rivojlanishiga kuchli ta’sir ko‘rsatdi. Muxtoriyat g‘oyasi Turkiston xalqlarining erkinlik, tenglik va o‘zini o‘zi boshqarish yo‘lidagi kurashining yorqin ifodasi bo‘lib qoladi[4].

Turkiston Muxtoriyatining tugatilishi va uning tarixiy ahamiyati.1917-yil noyabr oyida Qo‘qon shahrida e’lon qilingan Turkiston Muxtoriyati o‘z faoliyatini murakkab siyosiy vaziyatda boshladi. Muxtoriyat tashkil topgan davrda Turkiston hududida ikki xil siyosiy kuch — milliy-demokratik yo‘nalish tarafdorlari hamda bolsheviklar boshchiligidagi sovet hokimiyati o‘rtasida keskin qarama-qarshilik mavjud edi.

Muxtoriyat rahbarlari o‘lkaning siyosiy kelajagini demokratik tamoyillar asosida belgilash, mahalliy aholi manfaatlarini himoya qilish va hududiy yaxlitlikni saqlab qolishga intildilar. Biroq sovet hokimiyati Turkistonda markazga bo‘ysunuvchi siyosiy tuzum o‘rnatishni maqsad qilgan edi.

1918-yil yanvar–fevral oylarida sovet hokimiyati va muxtoriyat o‘rtasidagi

ziddiyat ochiq to‘qnashuv bosqichiga o‘tdi. Sovet hukumati Toshkentda mustahkamlanib, harbiy kuchlar yordamida muxtoriyatni tugatish choralarini ko‘rdi. 1918-yil fevral oyida Qo‘qon shahriga qarshi harbiy hujum uyushtirildi. Natijada shahar vayron qilindi, tinch aholi orasida katta talofatlar yuz berdi. Ushbu voqea tarixda “Qo‘qon fojiasi” nomi bilan esga olinadi. Muxtoriyat hukumati tarqatib yuborildi va uning yetakchilari ta’qib ostiga olindi.

Muxtoriyatning tugatilishiga bir qator omillar sabab bo‘ldi. Avvalo, muxtoriyat harbiy jihatdan zaif bo‘lib, mustahkam qurolli kuchlarga ega emas edi. Ikkinchidan, ichki siyosiy birlik yetarli darajada shakllanmagan, turli siyosiy guruhlar o‘rtasida qarashlar farqi mavjud edi. Uchinchidan, bolsheviklar markaziy hokimiyat tomonidan qo‘llab-quvvatlanib, yaxshi tashkil etilgan harbiy tuzilmalarga ega edilar. Shuningdek, Turkiston Muxtoriyatining xalqaro miqyosda tan olinmaganligi ham uning siyosiy mavqeini zaiflashtirdi.Shunga qaramay, Turkiston Muxtoriyatining qisqa muddatli faoliyati mintaqa tarixida chuqur iz qoldirdi. U Markaziy Osiyoda milliy-demokratik davlatchilik g‘oyalarining ilk amaliy ifodasi sifatida namoyon bo‘ldi. Muxtoriyat rahbarlari tomonidan ilgari surilgan parlament boshqaruvi, millatlar tengligi, fuqarolik erkinliklari va qonun ustuvorligi tamoyillari o‘z davri uchun ilg‘or siyosiy qarashlar edi.

Bu g‘oyalar keyingi yillarda davom etgan milliy ozodlik harakatlari uchun mafkuraviy asos bo‘lib xizmat qildi. Turkiston Muxtoriyatining tugatilishi bilan mintaqada sovet hokimiyati mustahkamlandi va yangi siyosiy tizim shakllana boshladi. Biroq muxtoriyat tajribasi xalq xotirasida mustaqillik va erkinlik timsoli sifatida saqlanib qoldi[5].

XX asr oxirida O‘zbekiston mustaqillikka erishgach, Turkiston Muxtoriyati tarixiga yangicha, xolisona baho berila boshlandi. U milliy davlatchilik tarixining muhim bosqichi sifatida e’tirof etildi.

Turkiston Muxtoriyatining tugatilishi tarixiy jihatdan fojiali voqea bo‘lsa-da, uning siyosiy va ma’naviy merosi uzoq muddatli ahamiyat kasb etdi. Muxtoriyat tajribasi milliy o‘zlikni anglash, demokratik boshqaruv va davlat suvereniteti g‘oyalarining shakllanishida muhim omil bo‘ldi. Shu sababli Turkiston Muxtoriyati Markaziy Osiyo tarixida milliy-demokratik davlatchilikning dastlabki bosqichi sifatida alohida o‘rin egallaydi[6].

Xulosa

1917–1918-yillarda faoliyat yuritgan Turkiston Muxtoriyati Markaziy Osiyo tarixida milliy-demokratik davlatchilik sari tashlangan muhim siyosiy qadam bo‘ldi. Uning tashkil topishi uzoq yillar davom etgan mustamlakachilik siyosati, milliy uyg‘onish jarayoni, jadidchilik harakati hamda 1917-yilgi inqiloblar natijasida yuzaga kelgan siyosiy vaziyat bilan chambarchas bog‘liq edi. Muxtoriyat Turkiston xalqlarining o‘z taqdirini o‘zi belgilashga bo‘lgan intilishining amaliy ifodasi sifatida namoyon bo‘ldi.

Muxtoriyat rahbarlari tomonidan ilgari surilgan parlament boshqaruvi, millatlararo tenglik, fuqarolik erkinliklari va qonun ustuvorligi kabi tamoyillar uning milliy-demokratik xarakterini belgilab berdi. Garchi u qisqa muddat faoliyat ko‘rsatgan bo‘lsa-da, o‘z davri uchun ilg‘or siyosiy modelni taklif qildi. Biroq murakkab ichki va tashqi siyosiy sharoit, harbiy kuchlarning yetishmasligi hamda bolsheviklar tomonidan amalga oshirilgan qurolli bosim natijasida muxtoriyat tugatildi.

Shunga qaramay, Turkiston Muxtoriyati tajribasi tarixiy jihatdan katta ahamiyatga ega. U milliy davlatchilik, siyosiy mustaqillik va demokratik boshqaruv g‘oyalarining shakllanishida muhim bosqich bo‘lib xizmat qildi. Keyingi davrlarda davom etgan milliy ozodlik harakatlari va mustaqillik uchun

kurashlarda muxtoriyatning mafkuraviy merosi muhim o‘rin tutdi.Demak, Turkiston Muxtoriyati nafaqat qisqa muddatli siyosiy hodisa, balki milliy ong va davlatchilik tafakkurining yuksalish bosqichi sifatida baholanishi lozim. Uning tarixiy tajribasi bugungi mustaqil O‘zbekiston davlatchiligi tarixini anglashda muhim ilmiy va ma’naviy ahamiyat kasb etadi.

Foydalanilgan adabiyotlar

1. Karimov I.A. Tarixiy xotirasiz kelajak yo‘q. — Toshkent: Sharq, 1998.
2. Alimuhamedov R., Qodirov M. Turkiston Muxtoriyati tarixi. — Toshkent: Fan, 2000.
3. Rajabov Q. Turkiston Muxtoriyati. — Toshkent: Ma’naviyat, 2002.
4. Hayit B. Turkiston XX asrda. — Toshkent: Sharq, 2004.
5. Rajabov Q. Qo‘qon Muxtoriyati: tarix va taqdir. — Toshkent: Akademnashr, 2010.
6. Qosimov B. Turkiston Muxtoriyati (1917–1918). — Toshkent: Fan, 2007.
7. Baxodir o’g’li, E. B. (2025, December). O‘ZBEK XALQINING AN’ANAVIY MAROSIM VA URF-ODATLARINING TARIXIY ASOSLARI VA RIVOJLANISH FALSAFIY TAHLILI (QADIMGI DAVR, ISLOM DAVRI MISOLIDA). In *Partner conferences of the International Scientific Journal Research Focus* (Vol. 1, No. 1, pp. 20-24).
8. Rahimberdiyev, S. (2026). KOREYA RESPUBLIKASIDA O ‘ZBEK MIGRANTLARINING MADANIY IDENTIFIKATSIYASI: TRANSMILLIY JARAYON VA KUNDALIK HAYOT DINAMIKASI. *Universal xalqaro ilmiy jurnal*, *3*(3.1), 434-440.
9. Bekmurod o’g’li, R. S. (2025, December). KOREYADAGI O ‘ZBEKISTONLIK MEHNAT MIGRANTLARINING IJTIMOIY HOLATI VA MADANIY IDENTIFIKATSIYA JARAYONLARI. In *Partner*

conferences of the International Scientific Journal Research Focus (Vol. 1, No. 1, pp. 108-111).

10. Yusupov, D. S. O. (2021). The stages of creation smart clothing and electronic garments. *Science and Education*, *2*(4), 163-165.
11. Gulbaxor, M., & Bahodir, S. (2025). TIL O ‘RGANISHDA CHATGPT, TARJIMA TIZIMLARI VA ULARNING SAMARADORLIGI. *TADQIQOTLAR*, *76*(3), 17-21.
12. Muzaffar, G., & Bahodir, S. (2025). INSON ORGANIZMIDA UCHRAYDIGAN ICHKI KASALIKLAR. *TADQIQOTLAR*, *76*(2), 71-74.
13. Bakhodir, S., & Dilshoda, R. (2025). EASTERN THINKERS OF THE ERA OF THE FIRST RENAISSANCE. *Global Science Review*, *8*(1), 682-687.
14. Zebo, N., & Bahodir, S. (2025). O ‘RTA ASRLARDA ANGLIYA (V-XV ASRLAR). *Global Science Review*, *11*(1), 85-90.
15. Шамсиддинов, Б., & Гуламов, М. (2023). ЛОГИЧЕСКИЕ СООТНОШЕНИЯ ФИЛОСОФИИ С ЛИТЕРАТУРОЙ. *Oriental Art and Culture*, *4*(3), 332-335.